

התקשורת הישראלית: צהובונות, דעתנות, חינמונות, שטחיות

אריה קיזל

התקשורת הרב-ערוצית שפתחה בישראל עידן חדש יכלה להביא עמה להרחבת הפלורליזם התקשורתי, ליצור שונות, הבדלה וייחוד. במקום זאת ממשיך הקהל הישראלי לקבל מנה מוגזמת של תקשורת חד-גונית, בבחינת הרבה מאותו דבר.

ברורה הפך חשוב יותר מלנמק באופן גלוי פנים. התייצבות מאחורי אמירה משמעותית שינתה את פניה לסתמיות כותרתית, בוטה, בועטת, מעליבה ועד כמה שיותר וולגארית. אלה המאפיינים העיקריים של העשייה העיתונאית הנמצאת במסלול לא מבטיח של ירידה.

פה ושם, בתוך ים הסתמיות, בולטים לטובה מספר איים תקשורתיים המגלים עדיין אחריות עיתונאית אמיתית ומעדיפים להתייחס בכבוד לרוחב אופקים, להיבטים מעמיקים של אקטואליה, להקשרים היסטוריים וזאת בשפה נאותה ובתרבותיות המאזינה למה שיש למרואיין להגיד, בלא חיתוך מיידי ליציאה לפרסומות ולמסת קדימונים בלתי נסבלת, בכבוד כלפי הצופה, הקורא או המאזין.

במדינה שבה בשנת השישים לעצמאותה 'מהיום למחר' ו'קול המוזיקה' מועמדים להדחה ואילו בתי הדפוס מגלגלים מתוכם

ה תקשורת הישראלית נעה בשנת השישים לקיומה של המדינה בין קטבים של האחדה תרבותית והיעדר פלורליזם חדשותי אמיתי, תחרותיות המובילה לשטחיות וחינמונות הדוחקת את רגלי השיח המעמיק. היא שקועה בעודף התעסקות אגוצנטרית נמוכת מצח באנשי הברנז'ה התקשורתית, דעתנות מיותרת הבאה על חשבון מידע עיתונאי מאוזן והגון וצהובונות המרדדת את השיח התקשורתי, מזלזלת בכל מה שמשותף ומאלילה את כל מה שמפריד, מתנכר, מבקר ובעיקר נמוך.

תרבות הטוקבקיסטים האנונימיים המקיימים שיח אסקפיסטי לא אחראי תחת מסווה של דמוקרטיזציה מזויפת השתלטה על הווירטואליה הישראלית. להגיד תחת מסווה אנונימיות בלתי

אריה קיזל, מכון מנדל למנהיגות ומכללת אורנים.

הצפה של חנימוני רכבת זועקי צבעוניות וערוצי התקשורת עוסקים בתספורת הסלבריטאית התורנית יש חשש כי ציבור רחב, רחב מדי בישראל, לא מוצא ביטוי ממשי לעצמו וכבר עתה מייצר אלטרנטיבות של תקשורת שכנגד. זו כמובן השתקפות הגלובליזציה הנאר-קפיטליסטית המתייחסת להשכלה ציבורית, לרפואה ציבורית, לחינוך ציבורי ולשידור ציבורי כסרח עודף המעיק על תקציב המדינה וכמועמד נדרש להפרטה חודרת-כל המזלזלת בכל מה שהוא רכוש הציבור. אל כל אלה מצטרפים ברוני התקשורת המבקשים לכבוש עוד חלקה כדי להעשיר את קופתם ויוצרים מונופולים כלכליים חסרי ריסון.

סיקור משפחת עמיר וזיכרון רבין – כמקרה מייצג

דרך הטיפול של התקשורת, בשנים האחרונות ובעיקר השנה, בזיכרון רצח רבין יכול להוות מקרה מייצג לרידוד השיח הציבורי. כך, למשל, תחת כותרת גדולה: 'היחצ"ן', בראיון לרשת שוקן (19.10.2007) אמר אמיתי עמיר, האח הצעיר של הרוצח: "יש צד מעשי וצד אידאולוגי. הצד המעשי כבר נעשה. הוא היסטוריה. עכשיו צריך להבין את התוכן, צריך הסברה. כמו כל מוצר שאתה צריך לשווק, אתה לא יכול רק להראות אותו, אתה צריך להסביר מה הוא עושה. וזה התפקיד שלי." אל התפקיד הזה התנדבה, בשנים האחרונות, כחברה בכירה בצוות ההסברה של הרוצח עמיר גם לריסה טרימבובלר, כשהיא מגייסת את רחמה, מבטאה הרוסי, תואר הדוקטור שלה והחיוך הקטן. אלא שהיא לא היחידה. התקשורת הישראלית מתגייסת ללא עוררין לשווק כל שנה מחדש את סיפור הרוצח בעטיפה חדשותית כזו או אחרת. בסיפור הזה, סיפור העמירים שתפסו (או ליתר דיוק: שהוענק להם) מקום של כבוד בתקשורת, מופנה חיוך אחד לעגני אל פניה של החברה הישראלית. יש בו צפצוף אחד גדול כלפי ערכיה של החברה הדמוקרטית: זה החל בצפצוף על החוק בכיכר, עבר לצפצוף על האפשרות להתחרט ועתה מגיע לשיא בצפצוף גדול על כל מה שיקר לנו: על הדמוקרטיה. במקום לחשוף את המניפולציה משתפת התקשורת פעולה עם השיטה ומעצימה עשבי פרא שכאלה.

מדי אוקטובר, אחרי החגים, מתגייסים גדודי הכתבים והעורכים ליציאה אל שדות משפחת עמיר בניסיון לחפש דבר-מה חדשותי אצל הרוצח, משהו שירגיז, חיוך שיוציא מהדעת, אמירה פרובוקטיבית, תנועת יד מזלזלת. זה אינו השדה שבו צריכים הכתבים לרעות. הם צריכים להתעניין בנעשה בלימודי

במקום לחשוף את המניפולציה משתפת התקשורת פעולה עם השיטה ומעצימה עשבי פרא שכאלה

הדמוקרטיה בבתי הספר, במשמעות של רצח ראש ממשלה ולא להפוך דמויות שוליות בחברה למיתולוגיה שמסביבה חגורות של מעריצים שוטים ולעתים בורים. בדרך, כל שנה, כמו ריטואל, פונה התקשורת אל

מכוני סקרי דעת הקהל כדי להפיק עוד ועוד סקר שימחיש עד כמה זכרו של רבין מטשטש ועד כמה מוכנים לסלוח לרוצחו ואולי אף מקבלים אותו. כמו בבחירות ובכל דבר אחר

בחינו, גם בנושא הרוצח, הסקר הפך למנווט החיים הלאומיים. ומשפחת עמיר יודעת זאת היטב ומלהטטת בקהל, גם בסיוע של רשת האינטרנט. בשנים עשרה השנים שחלפו מאז שהפיל עמיר ממשלה בירות אקדח בכיכר בתל אביב, צרכו צעירי ישראל שנולדו סמוך לרצח ולאחריו את סיפורה של משפחתו וקיבלו מושג שגוי לגבי מיקומו של הרוצח ותפיסתו בתוך מכלול ההתרחשות. אין זה אומר שתנועות הנוער ובתי הספר לא מציעים את הסיפור האמיתי ואולם קשה להם להתמודד תודעתית אל מול הסיפורים העיתונאיים של העמירים שהתקשורת מעניקה להם הדהוד רב ומגבירה את עוצמתם באופן בלתי ראוי. עורכי המדיה במקום לעצור ולבחון את המינונים הופכים את השולי למרכזי.

הקודים שעל פיהם מתנהל משפט הרוצח הם הקודים שעל פיהם מתנהלת העיתונות הפופולרית בישראל ועמה גם ערוצי הטלוויזיה המסחריים המרכזיים. העיסוק הוא לא בנושא אלא באדם, העיסוק אינו בעיקר אלא בטפל והקודים שלו: ספק לתקשורת סיפור אנושי, השכח את הסיפור האמיתי, הרגז והישאר בתודעה.

וכך משפט (בראיון לרשת שוקן) מבית היוצר של אמיתי עמיר, האח היחצ"ן, עובר בשקט: "אני אומר שבהנחה שאתה מסיק שיתקיים עוד רצח, כלומר עוד התנקשות, אז אי אפשר להתעלם מהצד האקטיבי שיוביל להתנקשות שזוה הסכם. הנסיבות הן שמולידות את ההתנקשות, הנסיבות עלולות ליצור התנקשות. אי אפשר לצפות מאנשים שמאוימים על ידי הממשל לא לפעול נגדו והפעולות יכולות להיות רבגוניות. המנהיגים צריכים להתמודד עם מה שהם מביאים על עצמם." המראיינת שואלת: "כולל עברה על החוק?" ועונה אמיתי: "כן." והיא מוסיפה במילותיה: "רציתי לשאול אותו אם זה כולל רצח, אבל ידעתי מה הוא באמת חושב וכבר לא היה לי כוח למחול סגירת ופתיחת הטייפ."

העיתונאים עייפים. משפחת עמיר רעננה ומתרחבת. היא לא עייפה מלייצר טרמינולוגיה חדשה, מובנית: "קודם כל אל תקראי לזה רצח אלא התנקשות", אומר האח בראיון, "רצח מיד מעלה קונוטציה למשהו שפל. כשאתה אומר התנקשות זה מחזיר אותך לדין אידאולוגי. ולשאלתך – אני בעד כל מעשה

שמביא להצלת חיי אדם." העיתונאית לא שואלת דבר. והאח ממשיך: "אח שלי הקריב את חיי. מסר את נפשו." נוסחת ההכשר לרוצח עובדת: יגאל הקריב את חיי ומסר את נפשו. אין כאן רצח, יש התנקשות. התנקשות אינה שפלה ולכן עמיר אינו שפל. משחק מסוכן במילים. הרוצח רוצה חופש ויחס כמו כל אסיר אחר. הוא גם מבקש ילד כדי להמשיך בחייו. החשש הגדול הוא שאנחנו עוד נתרגל לליטוש הקל הזה בשפה ובהצגת הרצח. בסיוע התקשורת שאיבדה את שיניה ואת חקרנותה עוד נבלע את הגלולה המרה ואולי נסלח.

עיתונות חד-ממדית, פורנוגרפית ושטחית של בידור

את הרצינות החדשותית המתבקשת מחליפה פורנוגרפיה בידורית. זו השתלטה זה מכבר על מהדורות החדשות. הידיעה העיתונאית כבר הכריזה על מותה ואת מקומה החליפה הפרשנות הבלתי סופית שפשטה כמחלה סופנית. הידיעה העיתונאית שהייתה הפריט העיתונאי הבסיסי ביותר ואשר עוצבה באמצעות קודים עיתונאיים מחמירים, בהצלבת מקורות, בדיוק מתבקש, באיזון ובהגינות, נבחנה על ידי שומר סף קפדני ותוך כבוד למילה הכתובה הוחלפה בפרשנות תמידיה שטופת אגו. אותה ידיעה חשובה, בעלת ערך ועניין ציבורי הוחלפה בספינים, בהפרחת שמועות, בחצאי אמיתות המושלכות לחלל האוויר על ידי מיטב הפרקליטים, מגובים בטובים שביח"צנים, שתדלנים ויועצים אסטרטגיים מגובים בסקרים הנכונים.

הפרשנות העיתונאית המתיימרת ומבקשת להציב יעדים ואתגרים לתקיפה, מכתירה ומעלה, מורידה וקוברת, מגזימה ולא מצטנעת חדרה אל תוך מהדורות החדשות, לבושה במיטב החליפות, מוארת במיטב התאורה וכל זאת בתוך הפאר שבאולפני החדשות או על גבי מיטב העמודים המעוצבים בעיתון ובאתר.

זו עיתונות המתייחסת אל המציאות לא כאל פסיפס מורכב אלא כאובייקט חד-ממדי, שטחי, ציני ופשטני. הבניית תמונת העולם היא אקראית, אגבית ודומה למזג האוויר או במקרה הטוב למצב רוח חולף. זו עיתונות המתייחסת לעצמה בחשיבות עצמית וביוהרה בלתי מובנת ואין בה את הריחוק המתבקש מהאירועים כדי לבחון אותם. בתוך השיח התקשורת הפנימי החלו השנה עיתונאים בכירים לקבור את חשיבותו של הסקופ, לדבר על מותה של הידיעה ולהשיב אותנו אל עבר העיתונות החדשה שערבבה בחוסר אחריות

עובדות ודעות בבליל לא ברור ולא אחראי. אמנון אברמוביץ בלט השנה, כתמיד, לטובה כאשר כתב בינואר 2008 בגיליון המודפס האחרון של העין השביעית (לפני עלייתו כמגזין מקוון בלבד): "במצב דברים שכזה צריך, אולי, לחדול מן המאמץ העיקרי להיות הכי ראשון ולהמיר אותו במאמץ אחר: להיות הכי מדויק וכוללני ומקיף. אם הראשונות היא קורבן של הרב-ערוציות, הרי שהדייקנות וההיקפיות אמורים להיות התחליף... בישראל, ואולי לא רק בישראל, מתערבבת עיתונות עם תקשורת ללא הכר כמו שקשוקה. תעשיית העובדות ותעשיית הבדיות מתמזגות בחדווה. שימו לב לפרט קטן וצדדי - מה קרה למונח 'טאלנט'. אני מתנצל, אפשר שהפאק הוא אצלי, אבל עד שבאתי לטלוויזיה הייתי משוכנע, ש'טאלנט' הוא מישהו שיש לו ידע יוצא דופן או שיש לו שכל. בטלוויזיה למדתי ש'טאלנט' הוא מישהו שיש לו סוכן."

חדירת הבידור אל תוך עולם העובדות צריכה להתחלף בחזרה לאחור, אל הידיעה העיתונאית, אל הפריט הבסיסי במלאכת האיסוף. את מהדורת החדשות יש לפתוח בידיעות, בכתבות עיתונאיות ולא ב"ראשים מדברים" ומפרשנים החוזים מלהטטים במילים שאין מאחוריהן דבר. את הטורים האישיים של "הראשים המדברים" יש לדחות ולדחוק למקומות הנכונים וגם זאת במינוח הנכון. רק אז יוכל הקורא והצופה לחזור ולחדש את אמונו בעובדות העיתונאיות הניתנות לו. העיתונאי אינו אמור להיות יועצו של שר הביטחון לענייני הפצצות אלא המדווח את התמונה המדויקת, המאוזנת והמהימנה.

פלורליזם תקשורתי מזויף ותחלופת עיתונאים תמידי

עיסוק בעמיר ובפורעי חוק אחרים כמו גיבורי משפחות הפשע (שהתקשורת העניקה להם גם השנה מעמד מועדף של אלילי תקשורת מחוזרים שהפכו לנשואי כתבות מוסף רחבות עמודים בסופי שבוע) אל מול האפשרות האחרת ליצור קיר ברזל של רצינות תקשורתית שתחזיר לכאן שיח מעמיק סביב הרצח ומשמעותו, מייצג מגמת הצהבה שעוברת העיתונות הישראלית מאז 1984 וכניסתו לשוק של עיתון חדשות שהביא להזניית מקצוע העיתונות. מגמה זו באה לידי ביטוי בהפסקת ההעסקה הקיבוצית של העיתונאים ומעבר לחוזים אישיים, הצערה ניכרת של העוסקים בעיתונות, ירידת ערכם של העורכים ומעמד העריכה, סגירת העיתונות המפלגתית האידאולוגית הממסדית, צמצום שכר העיתונאים וחילופין תכופים בבעלי

תפקידים. בתוך כל זאת התבשרנו בינואר 2008, כי עמוס שוקן, מו"ל קבוצת 'הארץ' ואבי החוזים האישיים (בתפקידו כמו"ל **חדשות**) החליט להכיר בהתאגדות העיתונאים **בהארץ** כוועד עובדים לכל דבר. תיקון היסטורי? מוקדם לומר.

החל מתחילת שנות ה-90 עברה העיתונות הישראלית שני תהליכים סותרים: מצד אחד, נוצר פלורליזם משמעותי שהביא להרחבת ההיצע התקשורתי כתוצאה מעלייתו לאוויר

של ערוץ 2, שידורי הטלוויזיה בכבלים, פתיחת רשתות הרדיו המקומי ופריחת אתרי האינטרנט. מצד שני, כתוצאה ממגמות כמו כניסת משפחת נמרודי לבית 'מעריב', התחרות הפלילית שהתפתחה בין **ידיעות אחרונות** ו**מעריב** שהגיעה לראשונה בתולדות ישראל לחקירת משטרה ולהרשעתו וכליאתו של מו"ל של כלי תקשורת מרכזי והתחרות הבלתי פוסקת על רייטינג ומספרי תפוצה, רודד את השיח הציבורי לרמת בידור וסנסציה מתמשכים. הקולנוע הישראלי, עם זאת, הצליח בשנתיים האחרונות לפרוס כנפיים ולהוכיח כי איכות אינה מילה גסה וכי היא יכולה לעמוד בקריטריונים בין-לאומיים ואף להכניס כסף.

התקשורת הרב-ערוצית שפתחה בישראל עידן חדש יכלה להביא עמה להרחבת הפלורליזם התקשורתי, ליצור שונות, הבדלה וייחוד. במקום זאת ממשיך הקהל הישראלי לקבל מנה מוגזמת של תקשורת חד-גונית, בבחינת הרבה מאותו דבר: תחרות בלתי פוסקת בין מוצרים עיתונאים זהים, כמעט אחידים המתחרים אחד בשני עד חורמה (מהדורת ערוץ 2 דומה להפליא לזו של ערוץ 10, וההפך; NRG מחקה את YNET; **מעריב** כמו מזמן הוכרז אחיו התאום של **ידיעות אחרונות**; ואפילו בתחום החינמונים שהושלכו השנה בחדרי מדרגות ובתחנות רכבת אין המוצרים מנסים לגלות מקוריות). **הארץ**, ערוץ 8, עובדה, **גלובס** ומספר אתרי אינטרנט מהווים אמנם אלטרנטיבה חורגת, אבל הם עדיין איים.

כוח האדם העיתונאי המשיך להיות גם השנה זול, קצר מועד, סחיר ובעיקר במסלול של ירידה. העיתונאים שהיו בעבר העומדים בראש פסגת העשייה העיתונאית הפכו בעיתונאים המודפסים למשניים. לפניהם נמצאים גרפיקאים, מפרסמים, ממתגים, ממצבים, מפלחים ושאר מעמידי המוצר העיתונאי למכירה.

הטקסט הפך משני אל מול הכותרת (הזועקת), התמונה הפכה משנית יחסית לצ'ופר המתלווה לעיתון ואשר מוכר אותו טוב יותר, מוכר המנויים הפך לחשוב יותר מאשר כותב המאמרים. במצב זה חשובה קודם לכל צורתו של המוצר העיתונאי ולאחר

מכן איכותו (אם בכלל). ראשית איך זה נראה (הלוק), איך זה עובר (הגורמים המשנעים), איך זה מושך (הסקסיות) ולאחר מכן, אם בכלל, מה זה מכיל (ובעיקר את מי זה משנה אם הטקסט נכתב על ידי מי שמבין ואולי יודע קצת. המוצר העיתונאי הוא סחורה לכל דבר ועליה להיות יפה ולא מתגרה, מובנת מאליה ולא חתרנית, מוסכמת על המכנה המשותף הרחב ביותר ולא קוראת לשינוי. על המוצר להיות צעקני,

מתחנחן ויורד על ברכיו. חרושת המיצוב חדרה לעולם העיתונות. באחת מרשתות המקומונים ניסחו בשנה שעברה חזון אשר בבסיסו הרצון לשאת חן בעיני הקוראים, לטפל בגישה קהילתית (חיובית) בחדשות, להחמיא, לפרגן לשטח. העיקר שיקראו אותנו, אמרו שם, אחרת יסגרו אותנו. לא נעים להרגיז את הקוראים ביום שישי. הם גם כך נמצאים בלחץ (מצב כלכלי, הבטחות לטילים מאיראן, עוד דו"ח של ועדת חקירה).

תהליך ההתמסחרות וההתבהמות שעברה העיתונות הישראלית הוא חלק מתהליך כללי של הפיכת נכסים ציבוריים – במקרה זה חופש הביטוי – לסחורה שניתן לבצע בה אונס מתמשך והנמכה כוללת. העיתונאים כבר מזמן הרימו ידיים. מעמדם הידרדר לכאלה ששכרם הנמוך מאלץ אותם להיזהר זהירות רצינית מבעלי הכוח או לחילופין לעסוק (אם מאפשרים להם) בפרנסות נוספות כדי לפרנס וכדי לבטח את עתידם. העיתונות הפכה למקצוע לאנשים צעירים, חלטורה למתחילים. היא עוד אחת מעבודות הסטודנטים כמו מלצרות ושמירה. אלה עיתונאי קבלן. הציבור הרחב צופה כמובן במקבלי המשכורות הגבוהות, בכוכבים אך מאחוריהם מסתתרים מאות רבות של מקבלי שכר נמוך המתחלפים תדיר.

העיתונאים הצעירים ניחנים בתכונות הנדרשות כיום במקצוע: שאפתנות, ידיעה חלקית ומודחקת מראש שמדובר בריצה למרחקים קצרים וחוסר נאמנות. לא משחקים יותר למען הסמל כי אין סמל. רבים מהם משמשים בדרנים לעת מצוא, דווחים שטחיים ובעיקר בעלי כושר הישרדות. רבים מהם יקפצו מסירה זו לסירה האחרת, ישחו זמן קצר בביצה העיתונאית וינסו להטיל עוגן במספר כלי תקשורת כדי לפרנס את עצמם או להגדיל את כושר השרידות שלהם.

רבים מהם (ובצדק מבחינתם) יקשרו קשרים הדוקים עם בעלי עסקים כדי לעבוד בשירותם בבוא יום הפיטורין (או בלשונם: השחיקה) כדוברים או כיועצים אסטרטגיים. עיתונאי שיועד כי אורך חייו הוא שנה עד חמש שנים וכי אין טעם להשקיע יותר מכך משום שבלאו הכי "יזרק", ישקיע מרץ מסוים (אם

תהליך ההתמסחרות וההתבהמות שעברה העיתונות הישראלית הוא חלק מתהליך כללי של הפיכת נכסים ציבוריים – במקרה זה חופש הביטוי – לסחורה שניתן לבצע בה אונס מתמשך והנמכה כוללת

לא רב) בפריסת רשת הקשרים הכלכלית שתחסן אותו בעתיד (היינו, בעל הון שאותו יכיר, אותו ישרת במהלך עבודתו בעיתון ובעתיד יעבוד אצלו).

נכון, יש גם עיתונאים בכירים וותיקים (שאפילו זוכים, מדי פעם, בפרס ישראל) אבל אלה הם המעטים. רוב העוסקים ב"תעשייה", כך נקרא היום עולם העיתונות, הם צעירים רעבים, רעבים בעיקר לפרסום מידי, לכבוד אקראי ולגלישה מהירה אל נבכי העבודות העיתונאית (שיש בה פרסום מפרגן ומסמם לצד הילה תקשורתית). רבות הן נשים המקבלות גם כך שכר נמוך. הן מפיקות, הן ציידות אייטמים בתכניות והן מחלטות ואינן קוראות נכון את המפה התעסוקתית הצפויה להן בהמשך הדרך. רובן לא שלי יחימוביץ וגם לא יהיו. גם הן יודעות זאת.

תהליך גלובלי של הצהבה ורידוד

תהליך רידוד עבודתם של העיתונאים בארץ ובעולם משפיע גם על הצהבת העיתונים. ראש ממשלת בריטניה לשעבר, טוני בלייר, נפרד ממשרתו בנאום שנשא לפני ועידת 'רויטרס' בלונדון (הארץ, 29.6.2007) ושם תקף קשות את העיתונות. דבריו על העיתונות הבריטית שהצהיבה נכונים גם לגבי העיתונות הישראלית. הוא הצביע על חמש תוצאות של תהליך זה: שערורייה או מחלוקת מביסות בקלות את הדיווח הרגיל, התקפה על מניע משפיעה יותר מהתקפה על שיקול דעת, כלי התקשורת מתנהגים כמו חיות פרא, הקורעות לגזרים את בני האדם והמוניטין שלהם, פרשנות של החדשות חשובה לפחות אם לא יותר מאשר הדיווח עליהן ובלבול בין חדשות לפרשנות.

"התוצאה הסופית של כל זה היא שנדיר למצוא היום איזון בכלי התקשורת", אמר בלייר, "דברים, בני אדם, נושאים, סיפורים – הכול בשחור לבן. הצבעים האפורים של החיים נעלמו. חלק מהדברים רעים, חלקם טובים, חלקם מצליחים, חלקים נכשלים. התפיסה הזאת זרה לרבים בתקשורת היום. יש רק ניצחון או אסון, כל בעיה היא משבר, עיכוב הוא סחבת, ביקורת היא התקפה פראית."

סיום דבריו הוקדש לחשיבות השידור הציבורי, האיזון, האיפוק והריסון. בישראל הדבר בולט למשל בירידת כוחה העיתונאי של רשות השידור שהיא היום כישלון קולוסלי, בעיקר בגלל סיבה אחת: היעדר מנהיגות פוליטית אשר תחליט החלטה אמיצה אחת והיא לסגור את הרשות, לנסח לה חזון חדש שיאמר כי אל לה לשדר תכניות בידור זולות ועליה להיות אלטרנטיבה איכותית ואז לפתוח אותה מחדש. דו"חות שנכתבו במהלך השנים אודות הרשות דורשים לעשות זאת באופן שיאפשר התמודדות עם צרכים של חדר חדשות מתקדם, מהיר וגמיש

והגדרות מחייבות של תמיכה ציבורית.

ריבוי תכניות הטוק-שואו והחדשות היומיות, הברברת העצומה שמייצרת התקשורת האלקטרונית והחידלון הנורא בתחום הצבת הגבולות הביא להתדרדרות בזכר רבין. מדובר בתהליך הצובר תאוצה.

תחילה הפכה התקשורת את רבין לקדוש. לאחר מכן היא הפכה בית משפט לחצי מהעם – הדתיים. וכעת היא הפכה את הרצח והנרצח למשניים ואת הרצח לעיקר העיקרים.

טקסי הזיכרון בבתי הספר מייצרים את אותו ריטואל שיש בו עצבות נוראה על כך שהצעירים לא יודעים ושאין למורים כוח להזכיר והם לא ממש יודעים במה לעסוק בתחום זה. פינות הזיכרון השחורות עם התמונות ההן עוד נפרסות ואיתן הבר מושם מדי שנה על אותו כיסא, באותה תכנית מלל תורנית תוך גיוס אותו פתק מוכתם. הבנאליה מסוכנת לזיכרון.

יורשיו של רבין, והתחלפו רבים כאלה מאז נרצח, לא יצרו מורשת שתצליח להתעלות מעל מחלוקות. וכך, הזיכרון הקולקטיבי סביב רצח רבין נהפך לשדה מאבק שבו משפחת עמיר השכיחה לייצר אלטרנטיבה מאיימת.

הזיכרון הקולקטיבי כמושג (ממשיגו, מוריס האלבוואכס, מת במחנה ההשמדה בוכנוואלד) זכה להגדרות לא מעטות ולפירושים רבים כאוסף הנתונים וההשקפות שיש לקבוצת אנשים מסוימת על העבר. זיכרון קולקטיבי כולל אירועים של העבר שלא נחו בהכרח באופן ישיר, אלא הועברו על ידי אחרים לכלל החברה באמצעי התקשורת השונים ובאמצעות סוכני הסוציאליזציה שלה. הזיכרון הקולקטיבי נישא גם על גבי מיתוסים וטקסים שהם מערכת ה"כלים" הפורמליים של הדת האזרחית.

הזיכרון הקולקטיבי, על פי דני גוטוויין, הוא במודע בעל אופי דידיקטי ומעצב. למרות השימוש שהוא עושה בחומרים היסטוריים הוא פונה לעתיד ויצוק על פי תכליות פוליטיות, ובתור שכזה הוא בעל אופי אידאולוגי. עניינו הוא לא במה שהיה, אלא בעיצוב ההווה ובכך הוא משקף בעיקר את תמונת העתיד של חברה נתונה. הזיכרון הקולקטיבי משמש להגדרת קבוצות אידאולוגיות, שכל אחת מהן מטפחת זיכרון שונה, ולפיכך כחלק ממאבקי השליטה מתקיימת בזירה הפוליטית גם תחרות מתמדת בין הזיכרונות.

הזיכרון טעון במידה רבה של חשדנות כלפי המחקר ההיסטורי, השולל לא פעם את יסודותיו.

המחקר ההיסטורי, המודע לקיומו של הזיכרון ולהשפעות הגומלין ביניהם, חותר להיבדל ממנו ולהתקיים במקביל אליו. אף על פי שהמחקר הוא ביקורתי כלפי הזיכרון כתיאור אמין של העבר, הוא אינו מתחרה לא בו ולא בגילוייו, כמו המיתוס והטקס, בשדה העיצוב החברתי ואף מקבלו כנקודת מוצא לעורר עניין במושאי מחקרו.

במה דמוקרטיה לרעיון ולא לרוצח. שומה על התקשורת להרחיק את משפחת עמיר ממרכז הבמה אל המקום הראוי לה ולהחזיר לכולנו, לצד תוכניות הבידור, גם איכות עיתונאית נדרשת, בעיקר בתחום החדשותי. כן, איכות. ■

דווקא בגלל אופיו המתעתע של הזיכרון הקולקטיבי, במיוחד בחברה הישראלית, שומה על התקשורת הישראלית - כגורם חָברות מהמדרגה הראשונה - לא לזנוח את העיסוק בסוגיות מורכבות היוצרות ויכוח וסערה המטלטלת חברתית אך מעניקה

